

DN Debatt

DN Debatt. "Pandemin visar på behovet av förändrad högskoleutbildning"

PUBLICERAD 21:00

Är dagens universitets- och högskoleledningar vuxna ett ansvar som faktiskt innebär att nästa generation beslutsfattare lär sig tänka kritiskt, etiskt och i system med fokus på mänsklig välfärd och planetens överlevnad? skriver artikelförfattarna. Foto: TT

DN DEBATT 23/2.

Lennart Levi och Bo Rothstein: Nästa generation måste lära sig tänka kritiskt, etiskt med fokus på välfärd och planetens överlevnad.

Den högre utbildningen måste nu ta sitt ansvar för att i utbildningen av framtidens makthavare bryta med tendenser till anpasslighet i stället för kritisk tänkande, grupployalitet i stället för samhälleligt ansvarstagande, kortsiktighet och destruktiv ekonomism i stället för ett perspektiv grundat på en genomtänkt etik.

Vår mänsklighet och vår planet lever i en tid av mycket stora utmaningar. Miljarderna av våra medmänniskor lever fortfarande i stor fattigdom – och nekas därmed ett värdigt liv. Skillnaderna mellan olika människors levnadsvillkor, rikedom och makt är enorma. Kvinnoförtryck, korruption och brist på demokrati är fortsatt stora utmaningar. Globala hälsorisker, allt frekventare och intensiva naturkatastrofer, våldsam extremism, terrorism och med dessa sammanhörande humanitära kriser och tvångsförflyttning av människor hotar att vända mycket av utvecklingen under de senaste decennierna.

Utarmningen av naturresurser och negativa effekter av miljöförstöring, inklusive ökenspridning, avskogning, torka, markförstöring, sötvattensbrist och förlust av biologisk mångfald, bidrar till och förvärrar listan över utmaningar som mänskligheten står inför. Klimatförändringarnas negativa konsekvenser undergräver förmågan hos alla länder att uppnå hållbar utveckling. Ökningar av den globala temperaturen och de efterföljande havsnivåhöjningarna påverkar allvarligt kustländer, inklusive många av de minst utvecklade länderna och små önationer. Många samhällens överlevnad och planetens biologiska stödsystem är i fara.

Vi lever emellertid också i en tid med stora möjligheter.

Under den senaste generationen har hundratals miljoner människor lyfts ur extrem fattigdom. Tillgången till utbildning har ökat kraftigt för både pojkar och flickor. Spridningen av informations- och kommunikationsteknik och global sammankoppling har stor potential att påskynda mänskliga framsteg, att överbrygga den digitala klyftan och att utveckla kunskapssamhällen, liksom vetenskaplig och teknisk innovation inom områden så olika som medicin och energi.

Pandemin äventyrar hundratals miljoner människors försörjning och välbefinnande.

Världsekonomet forum publicerar varje år sin stora rapport [Global risks](#). Till den senaste rapporten har fogats en analys av de mänskliga kostnader som covid-19-pandemin har medfört. Omkring 500 miljoner människor har drabbats av fattigdom. Många av världens studenter har fått avbryta sina studier. Världshandeln liksom den ekonomiska tillväxten har sjunkit. Människors möjlighet till sysselsättning och försörjning har kraftfullt försämrats av den globala viruspandemin. Och 1 procents ökning i arbetslösheten medför 2 procents ökning av sjukligheten i kroniska sjukdomar. Pandemin äventyrar hundratals miljoner människors försörjning och välbefinnande.

Men 2015 antog Förenta Nationernas samtliga 193 medlemsstater ett världshistoriskt Agenda 2030, med 17 globala mål för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling, och 169 delmål. Den syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

I sin proposition förra året tog regeringen nästa steg i arbetet med Agenda 2030 genom att föreslå riksdagen att anta ett riksdagsbundet mål för att genomföra Agenda 2030. Riksdagen sa ja till regeringens förslag. Det svenska målet innebär att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

Förmågan till etiskt tänkande kan inte längre reserveras för enbart filosofistudenterna, förmågan att tänka i termer av långsiktig hållbarhet kan heller inte längre begränsas till dem som studerar miljöfrågor, och så vidare.

Ett gammalt kinesiskt ordspråk säger dock att ”ord kokar inte riset”. Enligt vår mening kräver Agenda 2030 att beslutsfattare på alla nivåer stärker sin förmåga

- att tänka kritiskt (inte bara gå på sin magkänsla),
- tänka etiskt (inte bara i kronor och ören),
- tänka i system (inte ”ta ett helvete i taget”) och
- tänka i långsiktiga hållbarhetstermer (inte bara för nästa mandatperiod).

Vi har i olika sammanhang under lång tid argumenterat för att dessa fyra förmågor integreras i all högre utbildning. Förmågan till etiskt tänkande kan inte längre reserveras för enbart filosofistudenterna, förmågan att tänka i termer av långsiktig hållbarhet kan heller inte längre begränsas till dem som studerar miljöfrågor, och så vidare. Dagens studenter är morgondagens beslutsfattare, såväl i vårt land som i Europa och globalt. Vi har nu stöd för detta från flera internationella universitetsfederationer, bland annat the International association of universities (IAU)

Men, som vi redan framhållit, är steget från rekommendationer till effektiv och samordnad implementering oftast mycket långt. Och detta steg är långt ifrån okomplicerat. Stuprörstänkandet och oförmågan till kritiskt (inklusive självkritiskt) tänkande är nämligen institutionaliserat i det svenska politiska systemet. Vår regering är organiserad i 12 departement, med 23 statsråd, vart och ett med klart angivna ansvarsområden. Statsrådsberedningen som kunde ha haft till uppgift att integrera när utmaningarna är komplexa, ägnar sig i huvudsak åt att väga samman de i regeringsunderlaget verksamma partiernas intressen, snarare än de olika politikområdenas.

Stuprörstänkandet och oförmågan till kritiskt (inklusive självkritiskt) tänkande är nämligen institutionaliserat i det svenska politiska systemet.

Till varje departements ansvarsområde hör ett antal statliga myndigheter som ska tillämpa de lagar och utföra den verksamhet som riksdag och regering har beslutat om. Det finns 341 myndigheter under regeringen. Var och en styrs av sitt departement genom årligen utfärdade regleringsbrev. Vårt land är vidare indelat i 21 regioner och 290 kommuner. SKR är deras medlems- och arbetsgivarorganisation och fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. Men såväl regionerna som kommunerna har av väljarna direktvalda styrelser och arbetar därmed mer självständigt än samordnat.

Att vi har ett trängande behov av att bryta med stuprörspolitiken och att vi måste uppöva systemets förmåga till kritiskt tänkande har nu illustrerats med brutal tydlighet av covid-19-pandemins förödande effekter. Att tänka i kronor och ören i stället för etiskt har visat sig ha svårartade effekter för äldreomsorgens finansiering och organisering. En katastrofal brist på samordning mellan statens olika myndigheter, regionerna och kommunerna har lagts i dagen av coronakommissionen.

Den högre utbildningen måste nu ta sitt ansvar för att i utbildningen av framtidens makthavare bryta med tendenser till anpasslighet i stället för kritisk tänkande, grupplojalitet i stället för samhälleligt ansvarstagande, kortsiktighet och destruktiv ekonomism i stället för ett perspektiv grundat på en genomtänkt etik.

Detta kommer att kräva en mycket omfattande och långsiktig utbildningsinsats i den högre utbildningen. Den fråga vi ställer är om dagens universitets- och högskoleledningar är vuxna ett sådant ansvar. Ett ansvar som faktiskt innebär att nästa generation beslutsfattare lär sig tänka kritiskt, etiskt och i system med fokus på mänsklig välfärd och planetens överlevnad. Ett

sådant nytänkande, med bas i FN:s enhälligt antagna Agenda 2030, måste nu komma att prägla läroplaner och kursinnehåll.

DN Debatt. 23 februari 2021

Debattartikel

Lennart Levi, professor emeritus i psykosocial miljömedicin, och Bo Rothstein, professor i statsvetenskap:

"Pandemin visar på behovet av förändrad högskoleutbildning"

TEXT

Lennart Levi, professor emeritus i psykosocial miljömedicin

Bo Rothstein, professor i statsvetenskap

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt